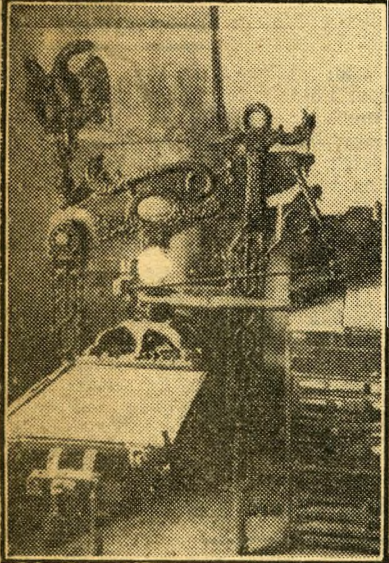

Ahol Petőfi szerkesztette a Pesti Divatlapot

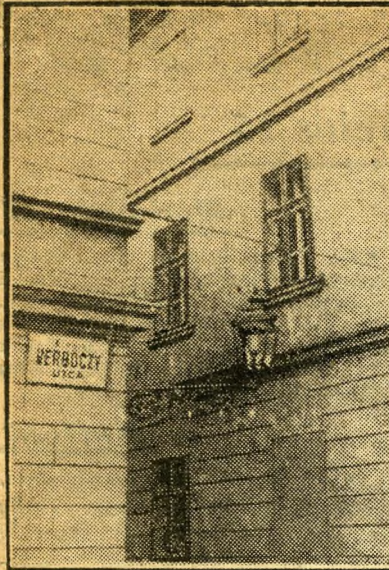
KÉT BÖRTÖN, AMELYBEN KOSSUTH SINYLÓDOTT

Thomas Mann, mikor őtestamentumi nagy époszában a hazájába visszatérő Jákob patriárka útját kíséerte végig, egyszerre csak, mint

Az Egyetemi Nyomda sajtója, amelyen Petőfi lapját nyomták

palesztinai turista szakítja félbe az elbeszélést: «...a szentér, az örök táj, a folyam, a tenger, a párákba burkolt hegyek... te, ti vagytok tanui és hallgatagon esküt tevő bizonyosságai...» mindannak, ami Jákobbal történt s hogy: «igazán itt történt velem, úgyhogy bárki meggyőződhetik felőle, mert a hegyeknek és völgyeknek az események-

Kossuth másik börtönének ablakai

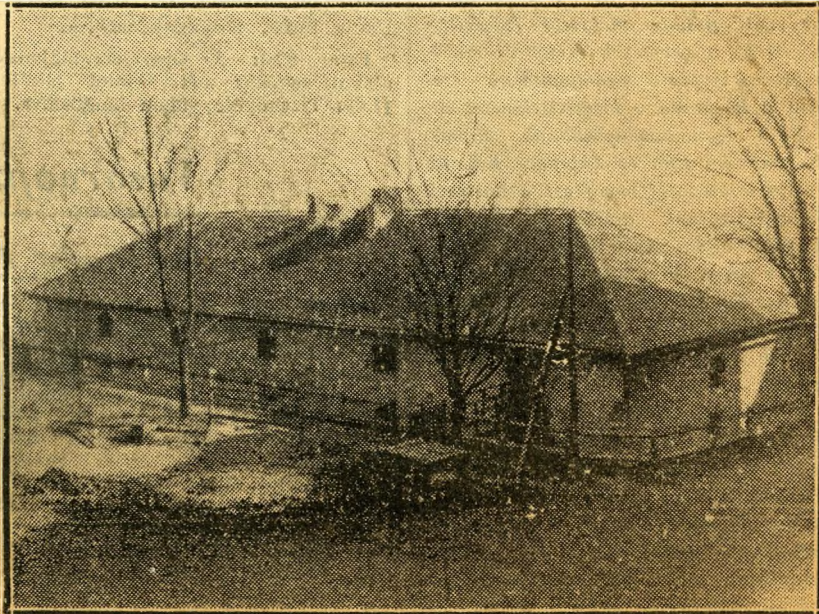
hez alkalmazkodó egyazon mivolta nem szűnt meg az idővel. Itt volt és így volt, minden úgy van, ahogy lennie kell... önnön szemünkkel láttuk, hogy minden rendben van, mert a dolgoknak önmagukkal való azonosságában nem esett változás. Valóban, igen, minden úgy van, ahogy a vidéknek mindmainapig önmagával egyező rendje felől meggyőződést szereztünk s az örökkévalóságra szolgál bizonyítékul, hogy mindaz való igazság, amiről a pártok éneke szól...

Az az érzés, mely Thomas Mannt a Holttenger partján elfogta, szorongat bennünket Budapesten, ahol a Duna, a budai hegyek és a két város síksága, a történelemnek ez örök bizonyosságai mellett, mint ugyancsak ennek a történelemnek muló bizonyosságai állanak a házak,

utcák, terek hallgatók esküt tevő tanuk, hogy mindaz való igazság, amiről Petőfi éneke szól. A márciusi legenda, téglafalak és hulló vakolat mögött, nyirokban, piszokban buvik meg, silány palléri építményekben, melyeket maholnap kikezd a csákány. Mégis szorongva olvasom a bolthelyiségek fölött a legprofánabb halálnak végítéletét, hogy házlebontás miatt kőtyavetyére bocsátják áruikat, ha tudom, hogy e háznak falán Petőfi árnya suhant végig.

Ha a lakók meghalnak, miért ne

Most az Egyetemi nyomdára mondták ki a halálos ítéletet, a száznál is többéves üzem beszünt. Otromba, szürke ház ez is, sohasem vált a palotás budai Vár diszére. Mégis fáj érte szívem, ha arra gondolok, hogy már megint Petőfi életének egy része tűnik el vele. Mert az Egyetemi nyomdát 1845-ben Burián és Gaggyó nyomdász cég bérelte s Petőfi, mint a Pesti Divatlap segédszerkesztője, itt, ennek a háznak vastagfalú, boltíves termében ügyelt föl a szedésre s állította össze a folyóiratot... Ha a rácsos

Kossuth egykori börtöne a Verbőczy-utca 9. sz. ház udvarában

halhatnának lakóik után a házak is? s ki tagadhatja az elevenül élő élet jogát, hogy kiszorítsa a hálálra szánt öreg embereket és házakat? Nem vagyok érzelmes lélek, elismerem az életnek halálosító hatalmát s ha mégis szomorúan nézem a rontás-bontás tanyáit, hát mert szeretem a magyar könyveket, melyekben a szemem láttára megsemmisített élet képei tükröznek... Nem is vagyok képzelgő, ha azt mondom, hogy nemcsak a művekben maradt valami a szobákból és házakból, hanem a szobákhoz és házakhoz is tapad valami a művekből. Sohse felejttem el azt a megrendülést, mely elfogott, mikor a mai Petőfi Sándor-utcában, melynek annakidején Koronaherceg-utca volt a neve, ezéltt huszonöt évvel a régi Forradalmi csarnok házat rombolták s az új kávéház cégétábláját leemelték, mire a falon, halvány betűkkel, saját szememmel olvastam a régi felírást, Petőfi és a márciusi ifjak kávéházának nevét: *Pilvax*. S tavaly ilyenkor, mikor azt az öreg házat takarították el, melyben Petőfi lakott — szinte naponként kerengtem a Sip- és Dohány-utcák és Rákóczi-ut sarkán s ha betekintettem a feltárgató kapuüregbe vagy föltekintettem arra a mennyezete-fosztott szobára, melynek csonkán égbe meredt fala még csak két napig őrizhette Petőfi utolsó pesti napjainak titkát — olyan emóció fogott el e méltán szétvert, ronda épületnek romjai előtt, mintha legalább is a római Fórum megszentelt kövei közt andalognék.

amíg széjjeltekintek a teremben s a portás megmutatja nekem a vasládát, melyben Burián és Gaggyó idejében a kéziratokat őrizték, dobhártyámba tolakszik ez a két, különös ütemű név, mely Petőfit sem hagyta békén. Egyik barátja jegyzi föl, hogy bármiről volt szó, reggel és este, ebédnél és vacsora fölött, napokig nem szűnt meg maga elé dudolni: *Burián és Gaggyó, Gaggyó és Burián*. Még amikor barátjának József-téri lakását egy nyári éjszakan elhagyta s a barát kinyitotta az ablakot, hogy a telifüstölt szobát kiszellőztesse... ti megrokkant két ház a József-téren vagytok tanui és hallgatag esküt tevő bizonyosságai, hogy azóta hiába varázsoltak kertet a térre s hiába szegték be javarészt ujonnan épült házakkal a kertet, a szentér nem változott, megmaradt magával egyező rendben s a házaknak sem szűnt meg ahhoz az eseményhez illő alkalmazkodása, hogy falaik valamikor a baktató kiléptü — így szem-

lélteti a költő járását egy másik kortársnak festői jelzője — Petőfi-nek melódiátlan hangján visszhangozták: *Burián és Gaggyó, Gaggyó és Burián* neveit... Mert a dallamos magyar szó nagymestere, a sors különös rendeltetése folytán, tompahangu, rekedt volt s még az éjszaka csillagait is ennek a két derék iparosnak ingerlő ütemű nevével ijesztgette...

*

A márciusi évforduló szolgált kegyeletes alkalmul, hogy betekintsünk a Verbőczy-utca 9. szám alá is, ahol valamikor Kossuth börtöne volt. Állítólag rövid ideig a közönséges gonosztevők áristomában ült, melynek ijesztő frontját adja első képünk, aztán került a tisztak «tisztesebb» börtönébe, honnét szeme, a második képen látható ablakon keresztül, ha eget nem is, de legalább egy szűk zsákutcának homályosan is vigasztaló világát láthatta...

Hatvany Lajos.

ablakon kitekintek, szemem retináján ma még ugyanazok a képek akadnak fenn, mint egykor Petőfi-nek villogva rebbenő szemén. A tér sem igen változott. (Az ember nem szívesen gondol rá, hogy a tér nyugalmát milyen éktelen «Bauhaus» fogja megbontani.) Nem változott a terem sem, oszlopai sem, akol a segédszerkesztő veszekedett a sváb nyomdászokkal...

«Busan Budára kullogok. — Megállok a Vár tetején, — Nagyszáznak borszülő hegye — Távolból kékelik felém» — írta a Vachot Imre szerkesztői sovány zsoldjában tördelő poéta s bus énekének önmagával mindmainapig azonos tanuja az a régi angol gyártmányú sajtógép, vascirádás bálvány, a magyar betű szárnyas nemtője, mely még ott áll a terem sarkában s melynek képét, március 15-ikének forduló napján, az *Esti Kurir* mai száma közli.

Önnön szememmel láttam, hogy minden igaz, amiről a költő éneke szól s hogy igazság az is, amit a költőről barátai följegyeztek. Mert